

Curlingouders of curlingmaatschappij...?!

Hoe framing het nóg ingewikkelder maakt voor ouders van hoogbegaafde kinderen

door Suzanne van Haften

De term ‘curlingouder’ vliegt ons tegenwoordig om de oren, mede dankzij de uitspraken van Juf Ank in de successerie De Luizenmoeder, die vanaf 2018 op de Nederlandse televisie werd uitgezonden. De term werd in 2000 al gelanceerd door de Deense psycholoog Bent Hougaard in zijn boek *Curling Forældre og Servicebørn*¹ (het boek is niet vertaald), waarmee hij ouders bedoelde die alle mogelijke obstakels voor het kind uit de weg vegen, zodat zijn pad zonder hindernissen zal zijn. Dit analoog aan de curlingsport uit Schotland, waarbij de ijsbaan vooruitgaand aan de ‘steen’ wordt geveegd zodat die steen zo soepel mogelijk richting bestemming kan glijden. Hougaard stelt dat kinderen zich daardoor niet volwaardig kunnen ontwikkelen. Denemarken is overigens niet het enige land waar een dergelijke term gebruikt wordt: in Amerika heeft men *helicopter parents* en in Engeland spreekt men van *lawnmower parents*. De strekking van de verschillende termen blijft ongeveer gelijk: bedoeld worden ouders die pogen om het zo goed mogelijk te doen voor hun kind en die dat doen door hun kinderen zo veel mogelijk ruimte te geven en voor hen zo veel mogelijk moeilijkheden uit de weg te ruimen. Volgens de berichtgeving in de media zou het gaan om ouders die hun kinderen schade toebrengen. Zij zouden kinderen creëren die niet zijn opgewassen tegen het leven en de daarbijbehorende teleurstellingen. In een bericht van RTL Nieuws van 11 februari jl.² wordt zelfs gesteld dat het om kindermishandeling gaat, een behoorlijk vergaand oordeel.

Dan maar naar de rechter

Met grote regelmaat worden ouders in de media maar ook in de maatschappij weggezet als veeleisend, overbezorgd, perfectionistisch, kritisch, onbekwaam, hulpbehoevend, onbegrensd, tot aan het niveau dat diverse zorginstanties – al dan niet ongevraagd – zich ermee gaan bemoeien. Dat dit consequenties heeft voor ouders van hoogbegaafde kinderen, een heel specifieke doelgroep met heel specifieke behoeftes die bovendien vaak buiten de reguliere kaders liggen, moge duidelijk zijn. En hoewel er nu meer aandacht is voor hoogbegaafdheid, zowel maatschappelijk als binnen het onderwijs, wordt het er met deze nadrukkelijke framing zeker niet makkelijker op.

Ouders die moeilijkheden proberen weg te poetsen voor hun kinderen, zijn er in veel gradaties. Zo heb je ouders die naar de rechter stappen omdat hun kind niet de gewenste rol in de eindmusical kreeg – te lezen in het NRC-artikel ‘Hoe overleeft een kind van curlingouders in de echte wereld’³ – of ouders die zich bemoeien met de sinterklaasloting in de klas, of die bij de rechter een IQ-onderzoek willen afdwingen omdat hun kind een vmbo-advies kreeg.

In de eerste twee gevallen zal men snel oordelen dat dat ‘belachelijk’ is (nog even afgezien van wat zo’n stap voor het kind zelf betekent), en de meeste mensen zullen in het derde geval op dezelfde wijze oordelen. Maar bezien vanuit hoogbegaafdheid én omdat we (in al die gevallen) lang niet het hele verhaal kennen, zou je je kunnen afvragen of die gang naar de rechter niet ook terecht geweest zou kunnen zijn.

De ins en outs van de casus ken ik niet. Desondanks kan ik me voorstellen dat er situaties zijn waarbij je als ouder dusdanig met je rug tegen de muur staat omdat de school jouw kind niet werkelijk ziet en daarover ook niet bereid is een dialoog aan te gaan, dat je je genoodzaakt ziet om je recht te halen wanneer je daartoe de financiële middelen hebt. Onderwijsminister Arie Slob verwijst ouders – tragisch genoeg – nota bene zelf naar de rechter wanneer zij er met school niet uit komen.⁴ Er zijn nog steeds erg veel ouders van hoogbegaafde kinderen die zich niet gehoord voelen op school en die zich daardoor (steeds) meer genoodzaakt voelen om harder te gaan roepen, met als gevolg dat zij worden geframed als lastige ouder.

De vraag rijst: kun je het als ouder in de ogen van derden eigenlijk wel ‘goed’ doen? Wanneer je een laissez-faire-opvoedstijl hebt, je kind ook in de winter op blote voeten buiten laat lopen als hij dat wil, je niet bemoeit met schoolzaken – want dat zijn schoolzaken – en je kind de ruimte geeft om zijn eigen keuzes te maken zonder je daarin te mengen, dan heet het dat je je kind verwaarloost. Als de buurvrouw daar iets van vindt, zou ze zomaar anoniem een melding kunnen doen bij Veilig Thuis (dit is geen verzinsel). Maar doe je het tegenovergestelde – je houdt je juist wél nadrukkelijk bezig met je kind, helpt hem met zijn huiswerk, gaat altijd mee naar de sportclub, stelt je in gesprek op school kritisch op omdat je je hebt ingelezen in de rechten en plichten die samengaan met de Wet passend onderwijs – dan ben je ‘curlingouder’: je bemoeit je te veel met je kind, je bent te kritisch én je bent overbezorgd, en dat is heel slecht voor hem. Ook als je gelijk hebt. Desondanks is het een gegeven dat veel hoogbegaafde kinderen een intensievere begeleiding van ouders vragen en specifiekere behoeftes hebben in vergelijking met andere kinderen en dat ouders degenen zijn die moeten zorgen dat er wordt voorzien in die behoeftes.

Persoonlijk of maatschappelijk?

Vorig jaar schreef ik een blog met de titel ‘Aangeleerde hulpeloosheid’⁵, die ik onlangs opnieuw plaatste op mijn Facebook-pagina. In die blog beschrijf ik hoe je als ouder vanuit volstrekt goede bedoelingen kunt (mede)veroorzaken dat je kind ‘hulpeloos’ wordt, oftewel gewend raakt aan jou als vangnet. En hoe je als ouder kunt leren om naar je eigen angsten te kijken en, in plaats van steeds voor je kind uit te gaan, ook een stapje áchter je kind kunt lopen. Zodat je er bent als het misgaat en hij zelf kan ontdekken door vallen en opstaan, zodat hij kan leren van zijn ‘fouten’. Of anders gezegd: zodat het kind de ruimte heeft om de consequenties van zijn eigen handelen te ervaren.

Op deze blog kwamen naast veel reacties van herkenning ook een paar verontwaardigde reacties. Deze laatste refereerden aan de term 'curlingouder' en gaven aan het onhandig van mij te vinden om nu juist *déze* blog te schrijven, terwijl ouders van hoogbegaafde kinderen al zo regelmatig ervaren dat zij geframed worden. Deze reactie is vanuit de huidige maatschappelijke tendens begrijpelijk en realistisch en het deed mij besluiten om dit artikel te schrijven.

In het 'klein' wordt hier namelijk zichtbaar wat er in het groot gaande is: ouders, en dan met name die met kinderen die buiten de regulier geaccepteerde kaders vallen zoals hoogbegaafden, voelen dat zij in toenemende mate beoordeeld, bekritiseerd en betutteld worden. Het geeft hun het gevoel dat ze het nooit goed kunnen doen, want doen ze het één, dan is dat fout, maar laten zij het ander, dan is het ook verkeerd. Zij ervaren onbegrip en oordeel vanuit de diverse instanties en/of school enerzijds en de beeldvormers (media) anderzijds met betrekking tot de situaties waarmee zij in verband met hun kind te maken hebben.

In alle artikelen die ik las over het fenomeen curlingouders, las ik nooit dat wat er op persoonlijk niveau gaande is, ook maatschappelijk speelt: in toenemende mate heeft men namelijk oog voor het 'belang van het kind' en in toenemende mate strekt de overheid middels jeugdzorg haar bemoeiende curling-arm uit naar gezinnen. Dit gaat best heel ver. Zo wordt er al een tijd door gemeentes en partnerinstanties over de grenzen gekeken naar en 'geleerd' van bijvoorbeeld Girfec, het Schotse model 'Getting it Right for Every Child'. Ouders werden middels dat programma daar waar men het 'nodig' vond buitenspel gezet en hun kinderen werden uit huis geplaatst (hetgeen een aardig verdienmodel voor instanties met zich meebrengt). Er is daardoor ongelooflijk veel schade bij individuele gezinnen geleden. Afgelopen september werd de Named Person, het onderdeel van Girfec waarbij ieder kind vanaf zijn geboorte een staatsvoogd krijgt toegewezen, als wet ingetrokken na een vernietigende uitspraak van de hoge rechter.⁶ De Named Person en andere onderdelen van Girfec, zoals het verzamelen van big data, zijn in strijd bevonden met privacywetgeving en mensenrechten. Met deze finale uitspraak van de rechter is het volledige programma in Schotland inmiddels afgeblazen.

In Nederland voert men echter nog steeds, heel langzaam en niet al te zichtbaar, in verschillende gemeentes modellen in met dezelfde achtergrond, met namen als 'Kansencirkel' of 'Kansrijke Start'. In het belang van het kind wil men het ouderlijk gezag kunnen overrulen, wil men allerlei mogelijke data verzamelen en daarop gebaseerd analyses doen om bij voorbaat (!) te kunnen interveniëren binnen gezinnen. Bovendien wil men met gebruik van allerlei mooie woorden al heel vroeg een voet tussen de deur krijgen bij gezinnen om te voorkomen dat het 'mis' gaat met een kind. De Named Person krijgt hier titels als 'regiehouder', 'generalist' of 'gezinscoach'. Ik noem dat geïnstitutionaliseerd curlinggedrag. Het getuigt van een groot wantrouwen naar ouders, die als enige de regie zouden

moeten hebben waar het hun kind aangaat. Bovendien is het in strijd met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Een ander voorbeeld is de MAS (Methodische Aanpak Schoolverzuim)⁷ van Ingrado, vereniging van leerplichtambtenaren. Dit model gaat in werking als er sprake is van schooluitval. Wanneer schoolverzuim door school als ongeoorloofd wordt gezien, wordt de leerplichtambtenaar ingeschakeld. Hoe die vervolgens met het verzuim omgaat, blijkt geheel willekeurig te zijn. Dat de ene leerplichtambtenaar de andere niet is, wordt namelijk duidelijk uit de verschillen in de diverse ervaringen van ouders van thuiszitters per gemeente en per regio. Wie de MAS bestudeert, ziet dat ouders niet worden meegenomen als gesprekspartner en dat school, of het niet-passende onderwijs, niet wordt meegenomen als mogelijk veroorzakende factor van schooluitval. Ook wordt er uitsluitend gestuurd op zo snel mogelijke terugkeer naar school, terwijl dit niet per definitie het beste is voor het (getraumatiseerde) kind. Je kind thuishouden is strafbaar onder de Leerplichtwet en de oorzaken van thuiszitten worden meestal alleen binnen het gezin (lees: ouders) gezocht. Drang en dwang zijn onderdeel van dit programma en vloeien voort uit de afspraken tussen de onderlinge 'ketenpartners'.

Bemoeizorg

Bij ouders van hoogbegaafde al dan niet thuiszittende kinderen is het al een ingesleten term: bemoeizorg. Je vraagt een pgb aan voor ondersteuning van je kind en krijgt een 'keukentafelgesprek', waarbij het wijkteam graag achter jouw voordeur komt. Daarbij krijg je – als je pech hebt – ongevraagde en/of niet-passende adviezen cadeau. Je kent je eigen kind natuurlijk het beste, weet als ouder vaak wat er nodig is en hebt daartoe een specifieke coach, psycholoog of ontwikkelplek uitgezocht waarvan je weet of vermoedt dat die helpend zou kunnen zijn voor je kind. De mensen van het wijkteam hebben echter de opdracht om jou vooral gecontracteerde zorg te 'verkopen' en sturen, terwijl er al een onderzoek is gedaan, vaak aan op hernieuwd onderzoek bij iemand die helemaal niet is gespecialiseerd in hoogbegaafdheid (ze zien de noodzaak van dat specialisme dan ook niet in). Op het moment dat je je dan als ouder kritisch opstelt en wellicht de Jeugdwet erbij haalt, waarin staat dat je recht hebt op een pgb bij de hulpverlener die jij wel passend vindt en waarvoor je huisarts een verwijfsbrief heeft geschreven, loop je al gauw het risico op een stempel: in het dossier kan komen te staan dat je niet-coöperatief bent en hulp weigert. Er ontstaan dan 'zorgen' met betrekking tot jouw rol in de opvoeding van je kind en 'in het belang van het kind' wordt een Veilig Thuis-melding gedaan. Dit alles is niet fictief – binnen de oudergroepen voor ouders van hoogbegaafde thuiszitters die ik faciliteer, zijn deze en vergelijkbare ervaringen helaas geen uitzondering. De druk op deze gezinnen neemt hierdoor enorm toe.

Remko Iedema, zelf ouder van een hoogbegaafd kind én werkzaam als jeugdzorgambtenaar, schreef een boek over zijn ervaringen vanaf het moment dat zijn dochter thuis kwam te zitten: Baat het niet,

dan schaadt het wel.⁸ Hij vertelt daarin over de verschuiving die plaatsvond toen hij ineens als ouder met instanties sprak en niet meer als gemeenteambtenaar, en hoe er toen deuren dichtgingen die eerst open stonden. Hoe alles uitermate ingewikkeld werd. Dit boek is overigens een must-read voor iedereen binnen zorg en onderwijs omdat het ongelooflijk duidelijk maakt waar de schoen wringt. Ouders van hoogbegaafde kinderen die zelf leerkracht zijn, blijken vergelijkbare ervaringen te hebben. Zij ervaren verschil in hoe zij benaderd worden, afhankelijk van welke ‘pet’ zij op hebben. Spreken zij als professional over een kind uit hun klas, dan luisteren alle collega’s van harte en nemen hun inzichten serieus. Spreken zij als ouder met diezelfde collega’s over hun eigen kind, dan zijn begrip en acceptatie ineens verdwenen als sneeuw voor de zon. Zij voelen zich dan juist helemaal niet serieus genomen. Wat zegt dit alles over de beeldvorming over en benadering van ouders? Waarom worden zij zo evident niet serieus genomen? En hoe heeft het zo ver kunnen komen?

Pamperen

Waar men ouders verwijt overbezorgd, te voorzichtig en te behulpzaam te zijn ten aanzien van hun kinderen, zie je – even los van de hierboven beschreven staatsbemoeienis binnen gezinnen – dat dit in het dagelijkse leven ook al decennia aan de gang is. Toen ik opgroeide, zat je als kind gewoon los op de achterbank van de auto. Baby’s lagen te slapen in hun wiegje zonder (beeld)babyfoon. Fietsen leerde je op een fiets met twee wielen. Als 4-jarige kon je gewoon zonder begeleider op straat spelen, of een eindje verderop naar het speeltuintje. Er waren geen stopcontactbeschermers voor kleine kinderen, geen twintig soorten verschillende luiers in de winkelschappen, geen toetsen in de kleuterklas of screening op het kinderdagverblijf. Kinderen hoefden ook niet, zoals nu, in allerlei ontwikkelingshokjes te passen en adhd bestond nog niet eens. Allerlei comfort dat nu aan kinderen geboden wordt voor de veiligheid (ik zie zelfs dreumesjes die helmpjes dragen op hun loopfietsjes...), was er vroeger helemaal niet. Dat kun je net zo makkelijk curling noemen; maatschappelijke curling. Ouders zijn gaandeweg gaan denken dat al die dingen noodzakelijk zijn, dat er veel gevaren in de wereld zijn en dat zij alles moeten controleren voor hun kinderen. De staat doet immers hetzelfde voor zijn burgers? Inderdaad, de maatschappij heeft zich in de loop van de tijd enorm verhard en is er in termen van prestatiedruk, prikkels, beschaafdheid en criminaliteit zeker niet op vooruitgegaan. Niet dat ik daarmee wil zeggen dat vroeger alles beter was, overigens. Nieuwe inzichten en mogelijkheden hebben ons veel gebracht, zéker ook wat betreft kennis over hoogbegaafdheid. En natuurlijk zijn er óók ouders die te overbezorgd, bemoeierig, moeilijk, over-emotioneel of te kritisch zijn. Maar curlingouders? Die term wordt veel te makkelijk gebruikt!

Hand in eigen boezem

De jonge ouders van nu zijn opgegroeid met de toenemende controledrift van de overheid, zorginstanties en scholen, met maakbaarheid en meetbaarheid, en zijn erdoor gevormd. Opvoedstijlen zijn diverser en inzichten daarover zijn gevarieerd en veranderd ten opzichte van vroeger. En ouders

maken fouten, net als alle andere mensen. Ondanks dit alles zou enige mildheid naar en vertrouwen in ouders echt wel op haar plaats zijn. En dan hier in het bijzonder toegespitst op ouders van hoogbegaafde kinderen. Ik vind het schrikbarend hóéveel ouders – zelf ook niet bepaald op hun achterhoofd gevallen – tegen een muur lopen wanneer zij een open gesprek willen aangaan als hun hoogbegaafde zoon of dochter in meer of mindere mate niet lekker gaat op school (zie ook het artikel dat ik daarover schreef in *gifted van maart jl.*: '(Uitzonderlijk) hoogbegaafde uitvallers in het onderwijs'). De gevleugelde uitspraak van de leerkracht 'Tja, jij zegt dan wel dat hij hoogbegaafd is (er ligt een IQ-onderzoek), maar ík zie het niet hoor...' zou op een tegeltje geschreven kunnen worden en hoor ik veelvuldig terug van ouders.

De trieste werkelijkheid van deze tijd is blijkbaar dat je als ouder vooral niet mondig mag zijn. Dit maakt het ontzettend ingewikkeld voor ouders van hoogbegaafde kinderen, die juist vaker dan anderen aan de bel moeten trekken omwille van de ontwikkeling van hun kind. Zodra je je expliciet uitspreekt, schiet men aan de andere kant – of het nou om school gaat of om een zorgverlener – vrijwel meteen in de verdediging. Echt luisteren is er dan al niet meer bij. Oordelen echter wel. En dan te bedenken dat de rechten van ouders binnen het onderwijs op geen enkele manier geborgd zijn. Als het erop aankomt, heb je als ouder hoe dan ook het nakijken. Een school schrijft ongestraft je kind uit, het SWV bonjourt jouw kind zonder pardon via een gedwongen TLV naar het speciaal onderwijs waar hij niet thuis hoort, school claimt doodleuk wél passend onderwijs te leveren, dus het ligt echt aan jouw kind, de onderwijsconsulent probeert de boel te sussen terwijl de Onderwijsgeschillencommissie geen bindende uitspraken doet en de Onderwijsinspectie niet handhaaft op de Onderwijswet en niets doet met individuele klachten. Als ouder rest uiteindelijk niets anders dan – inderdaad – naar de rechter te stappen. En dan ben je natuurlijk, des te meer en bewezen, die veeleisende curlingouder...

Dus... kún je het in de publieke opinie en de ogen van derden als ouder eigenlijk wel goed doen? In het huidige klimaat denk ik bijna van niet. Het tij zal pas keren wanneer iedereen die met ouders te maken heeft, de hand in eigen boezem steekt en zich éérst afvraagt of hij zelf om te beginnen perfect is en nooit fouten maakt. Of hij zelf altijd zijn emoties onder controle heeft, vooral als het over zijn kinderen gaat, of hij zelf niet net zo goed dingen voor zijn kind probeert op te lossen, of hij zich zelf eigenlijk wel aan de regels houdt die toch echt bij zijn professie horen. Lees hiertoe ook de mooie blog van Ivo Mijland, trainer van leerkrachten: 'De kracht van boze ouders'.⁹

Het tij zal keren als professionals beginnen met écht te luisteren naar ouders: dat zij gaan horen achter de woorden, dat zij empathisch zijn en niet kijken vanuit een WIJ-ZIJ principe, maar vanuit ONS. Zonder verborgen agenda's. Dat zij zich niet steeds verdedigend of aanvallend opstellen, maar doodgewoon menselijk. Zo moeilijk is dat niet. Niemand is tenslotte perfect.

Het is nu december. Mildheid is een kwaliteit die hoort bij de kersttijd: laten we allen mild zijn ten opzichte van ouders. En wat betreft de goede voornemens voor 2020? Daarover kan ik kort zijn: laten we deze (en andere) ouders voortaan serieus nemen – zij zijn de enigen die de behoeftes van hun hoogbegaafde kind werkelijk kennen!

Suzanne van Haften is moeder van drie hoogbegaafde kinderen waarvan twee uitzonderlijk hoogbegaafd. In haar praktijk legt ze zich toe op het begeleiden van kinderen en volwassenen waarbij haar focus ligt op de zijnskant van hoogbegaafd in relatie tot zelfbeeld, opvoeding, onderwijs en werk. Zij heeft bovendien affiniteit met hoogbegaafde kinderen die vanuit hun unieke manier van zijn moeilijk of geen aansluiting vinden met het onderwijssysteem en daarin (deels) vastlopen. Suzanne is opgeleid als GelukkigHB-begeleider en faciliteert vanuit deze expertise buitenschoolse peergroepen voor hoogbegaafde kinderen. Ook organiseert zij (cursus)groepen voor ouders.

Referenties

1. Bent Hougaard, Curling Forældre og Service-børn: debat om vort nye børnesyn. Uitgeverij Hougaard, 2000
2. RTL Nieuws 11-2-2019, 'Curlingouders stop met het wegpoetsen van obstakels voor je kind'. <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4605956/curlingouders-wegpoetsen-kindermishandeling>
3. Anna Herter, 'Hoe overleeft een kind van curlingouders in de echte wereld?' NRC.nl, 4-1-2019. <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/10/04/hoe-overleeft-een-kind-van-curlingouders-in-de-echte-wereld-a3975653>
4. Minister Slob deed deze uitspraak tijdens een debat over onderwijs en de toezichthoudende rol van de onderwijsinspectie. Ook zei hij dit tegen de ouders van Wen Long, zie de uitzending van EenVandaag van 10-5-2019
5. <https://lichtblauwvoorjou.nl/aangeleerde-hulpeloosheid>
6. <https://medium.com/@graham.grant/grotesque-intrusion-into-family-life-was-doomed-9e41dbd1bf2b>
7. https://www.ingrado.nl/onderwerp/methodische_aanpak_schoolverzuim_mas
8. Remko ledema, Baat het niet, dan schaadt het wel – Hoe helpen we kinderen die moeite hebben om naar school te gaan? Uitgeverij Pepijn BV, 2019
9. <https://nivoz.nl/nl/de-kracht-van-boze-ouders>